

Álmos vezér várai a Székelyföldön

Orbán Balázs korszakalkotó művében, a *Székelyföld leírásában* nemcsak számtalan, addig ismeretlen várromról adott hírt, közölve részletes leírásukat, esetleg alaprajzukat, hanem korának divatja szerint, népregébe illő történelemszemléletének megfelelően, egy-egy vár ködbe vesző eredete körül új mítoszt is teremtett. A „legnagyobb székely”, felhasználva a régi krónikáink személynévanyagát (többek közt a Csíki Székely Krónikáét), Székelyföld számos „névtelen” várának adott nevet (pl. „Zete-vára”, „Attila-vára”, „Kadicsa-vára” stb.). A várépítő hun kapitányok és székely rabonbánok sorába így bekerült a magyar törzsszövetséget létrehozó, a magyarokat a Kárpátok hágójáig (vagy Erdélyig) vezérlő Álmos fejedelem is. A nagy székely író két vár építését tulajdonította neki. Egyet Háromszéken, a Lemhény községhez tartozó Kézdiálmás határában, a másikat Udvarhelyszéken, Homoródalmás és Lövete községek határán. Orbán, midőn az épített-énevet megnevezi, mindkét vár esetében „szóhadományra” hivatkozik. Azonban, ha tüzetesen megvizsgáljuk a vonatkozó szövegrészeit, rögvest rájövünk: az Álmos vezért emlegető hadományok nem a nép ajkán, hanem inkább a romantizálásra igen hajlamos, a nyelvtudomány módszereit P. mester, vagyis Anonymus (aki a helynevek alapján a korai időkre nézve bátran keltett

életre személyeket és formálta őket történeti alakokká) szintjén művelő szerző tollából fakadtak.

A Lemhény községhez tartozó Kézdiálmás (Kovászna megye) határában fekvő romos kővárról ugyanis a következőket írja: „...a mindenik közt legérdekesebb szóhadomány meg azt mondja, hogy az Almás, illetőleg Álmos vára volt, így neveztetvén az e várat épített Álmos fejedelemről; továbbá Almás (melynek most is a határán fekszik) lakói e várból települtek le a mostani faluba, melynek eredeti neve nem Almás, hanem Álmos volt, s csak később idomított Almássá. **Ez utóbbi hadomány tetszik nekem legvalószínűbbnek, s mivel feltalált várunknak nevet kell adnunk, tehát kereszteljük azt Álmos várának**” (M. J. kiemelése).

A két Homoród között, a Homoródalmás és Lövete (Hargita megye) határán emelkedő Várhegy leírásánál pedig emezt: „Ezen önállólag feltornyosodó hegy ormán a hadomány szerint egy vár állott, még akkor, midőn a tereket, s alantibb helyeket víz borítá. **E várat Álmos fejedelem építette még a magyarok bejövetelekor, sőt a hadomány azt is követeli, hogy Álmos fejedelem megvénülvén s a közügyektől visszavonulván, ezen kedvelt várába húzódott; itt élte végnapjait, itt is halt meg és temettetett el. A hegy aljába épült falu is a vezér emlékére Álmos-nak neveztetett, de**

Bronzkori agyagedény
(Wiettenberg-kultúra)

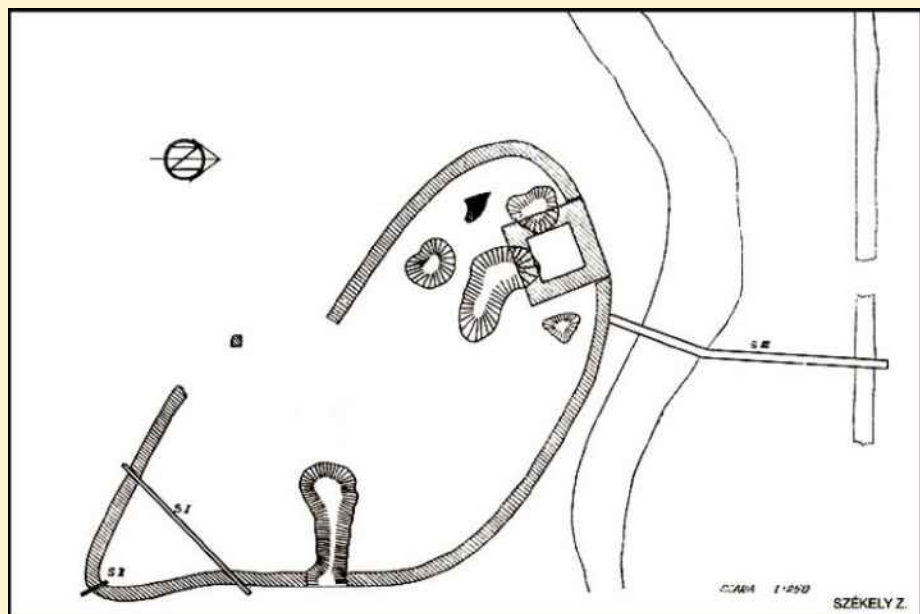

később a szomszéd faluk lakói gúnyolni kezdvén, hogy ott laknak az álmosok, nevét Almásra változtatta át. Ennyit tud a hadomány ezen ismeretlenül feledett romról” (M. J. kiemelése).

A fent írottaknak s Orbán Balázs széles körben kedvelt és olvasott művének köszönhetően, az „Álmos-vára” elnevezés mindkét vár esetében elterjedt, általánossá vált, s talán „véglegesen” rájuk ragadt, annak ellenére, hogy egyik vár sem volt, és nem is lehetett az „épített” Álmos vezér birtokában. Ezt a későbbi kutatás egyértelműen bebizonyította.

A kézdialmási „Várerősse” nevezetű hegy ormán fekvő „Álmos-várát”, Orbán Balázs nyomdokain járva, a XX. század elején Ferenczi Sándor is átkutatta, de rendszeres ásatást benne csak 1977 nyarán végeztek a sepsiszentgyörgyi múzeum szakemberei. Ennek eredményeiről Székely Zoltán régész 1980-ban beszámolt. Ebből megtudhatjuk, hogy itt az ember átmenetileg már a bronzkorban és a vaszkorban megtelepedett. Más korszakhoz köthető, hosszabb ideig tartó letelepedés nyomai nem kerültek elő. A beszámolóból az is kiderül, hogy a kőből rakott vár, melynek falaihoz kötőanyagul kevés mésszel kevert földet használtak, alaprajzilag (ovális alak, beugró négyszögű torony) a torjai Bálványosvárral mutat hasonlóságot. A középkorban épült, valószínűleg a XII. század végén, vagy a XIII. század elején. Először a vár „őregtornya” épült fel. Ezt később kőfállal megtoldva, várrá építették át. A vár a magyar királyság keleti határvédő erődítményrendszerének – nem pedig Álmos vezérnek – egyik létesítménye mindaddig, amíg az itteni határvédelmet átveszik a betelepülő székelyek.

*Álmos vára. Kézdiálmás
Alaprajz (Acta Hargitensia I., 1980. 41.)*

Álmos vára Kézdiálmás határában
(<http://mars.elte.hu/varak/terkep+lista2.php>)

A Homoródalmás és Abásfalva irányában kimagasló Várhegye (már a XVII. század második felében, egy 1673. jún. 23-án kelt határjáró levélben előfordul ez a helymegjelölés) keleti csúcsán fekvő, Álmos vezérnek tulajdonított földvárát Orbán Balázs leomlott kővárnak tartotta, s elbeszélése szerint annak kútjában (kincsrekeső gödör lehetett) „kardvasat s más régi fegyvereket” találtak.

A földvár vázlatos alaprajzát és pontos leírását Téglás Gábor készítette el 1895-ben, aki a hármassáncsal és töltéssel megerősített „fellegvárat” dák korinak tartotta. Véleménye szerint a két Homoród mellékének mentsvára lehetett s kitűnő „megfigyelő állomást szolgáltatott abban az őskorban, amikor a természeti viszonyok ilyen elönyeivel is beérhették egy kis módosítással a hadakozó felek.” Téglás otléte után a millennium lázában égő Ugron János alispán és Solymossy Endre tanár a vár területén „sok cserepet ásattak ki”, Álmos vezér után kutatva. Solymossy a Várhegy tetején lévő, Téglás által is leírt kör alakú sírhalmokat (úgynevezett *kunhalmokat*) is megásatta, „de nem talált bennük egyebet lisztes porlós rétegnél”.

A földvár szakszerű régészeti feltárását a székelyudvarhelyi múzeum egykori munkatársai is tervbe vették (1955). A Ferenczi Géza és Ferenczi István által tervezett ásatás végül elmaradt. A terepkutatásaik alkalmával begyűjtött csekély mennyiségű leletanyag alapján azonban megállapították, hogy „Álmos-vára” a környék őskori (bronz- és vaskori) népességének „lehetett zivatáros időkben ideiglenes védelmet nyújtó, eldugott erőssége.” Más „hasonszerű” menedékvárat is ismerünk a vidéken, többek között az oroszhegyi „Mákvárát” és a máréfalvi „Máré-várát”.

1982–1997 között e sorok írója is több alkalommal fölkereste a szóban forgó Várhegyet. Annak „teres fennlapjáról” a középső bronzkor jellegzetes

Álmos vára a Homoródalmás és az Abásfalva közötti Várhegyen
Egyed József felvétele

erdélyi kultúrájára, a Wiettenberg-kultúrára (Kr. e. kb. 1650–1100) jellemző, kézzel formált, égetett agyagedények darabjait sikerült nagyobb mennyiségben begyűjtenie, amelyeket valószínűleg Solymossy tanár úr munkásai dobtak annak idején másodlagos helyükre. Mindezt figyelembe véve úgy véljük, hogy a kitűnő földrajzi adottságokkal rendelkező várat folyamatosan, elsősorban a bronzkor középső szakaszában lakták. Építőit és használóit Álmos vezér korától közel két évezred választja el...

Mihály János

Ferenczi Géza: *Lapok Erdély múltjából. Tanulmányok*. Székelyudvarhely, 2002. 63.

Ferenczi István: Barangolás a Hargita-alji Máréfalva múltjában 2. (Részletek egy ásatási naplóból). *Művelődés*, XXXIV. évf. (1981) 5. sz. 46.

Ferenczi Sándor: Régészeti kutatások Háromszék megye váraiban. *ACTA 1998*. 193–195.

Orbán Balázs: *A Székelyföld leírása történelmi, régészeti és népművészeti szempontból*. I. köt. Pest, 1868. 85.; III. köt. Pest, 1869. 119–120.

Solymossy Endre: Az oklándi kunhalmokról Udvarhely vármegyében. *Archeológiai Értesítő*. Új folyam. XV. köt. (1895) 5. sz. 419.

Székely Zoltán: Ásatások a lemhenyi (Kovácszna megye) és a csíkrákosi (Hargita megye) váraiban. *Acta Hargitensia I*. Csíkszereda, 1980. 39–45.

Téglás Gábor: Dák várak Udvarhelymegye keleti és északi hegyvidékein. *Erdélyi Múzeum*, XII. köt. (1895) VI. füz. 312–314.